

Bernadeta KOSZTYŁA

ORCID:

Uczelnia Jańskiego w Łomży

Znaczenie nauki gry na pianinie dla wszechstronnego rozwoju dziecka

Abstract: The importance of learning to play the piano for the comprehensive development of a child

The aim of the article is to present the importance of learning to play the piano for the comprehensive development of a child in elementary education. The first part of the article analyzes the core curriculum of preschool education and the sources of didactic and educational work undertaken in kindergarten.

In the next part of the publication, based on the analysis of the literature, possible tasks in the field of learning to play the piano within individual educational areas are presented. The article is complemented by a free statement by a kindergarten teacher, where children have the opportunity to participate in learning to play the piano, and by a pedagogical supervisor in kindergartens.

Keywords: child, teacher, kindergarten, elementary education, learning to play the piano, comprehensive development

Słowa kluczowe: dziecko, nauczyciel, przedszkole, edukacja elementarna, nauka gry na pianinie, wszechstronny rozwój

Wprowadzenie

Celem wychowania przedszkolnego jest wsparcie całościowego rozwoju dziecka. Wsparcie to realizowane jest przez proces opieki, wychowania i nauczania-uczenia się, co umożliwi dziecku odkrywanie własnych możliwości, sensu działania oraz gromadzenie doświadczeń na drodze prowadzącej do prawdy, dobra i piękna¹.

Wyznacznikiem codziennej pracy nauczyciela jest przede wszystkim realizacja treści zawartych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego (MEN,

¹ <https://dziennikustaw.gov.pl/D2017000035601.pdf> (MEN, 2017)

2017); kierunków polityki oświatowej na dany rok szkolny, a także zadań rocznego planu dydaktyczno-wychowawczego opracowanego w przedszkolu.

Szczególną rolę w realizacji zamierzonych celów i zadań w edukacji przedszkolnej dla wszechstronnego rozwoju dziecka może pełnić muzyka. Rafał Majzner pisze:

Muzyka wpływa na wszechstronny rozwój dziecka, zarówno umysłowy, emocjonalny, jak i ruchowy, w jego świadomości inicjuje pojęcia: istnienia i braku (jest i nie ma), czasu trwania (krótko, długo), głośno, cicho (dynamika), szybka, wolno (tempo), wcześniej, później (czas). Bardzo ważną rolę muzyki jest wdrażanie do pracy, uczenie metod pracy i działania. Zajęcia muzyczne rozwijają wyobraźnię dziecka, wzbogacają jego słownictwo, poprawiają wymowę oraz pozwalają rozwijać zainteresowania (Majzner, 2015, s. 25).

Maciej Kołodziejski zwraca szczególną uwagę na to, że: „Śpiewanie przyczynia się do rozwoju mowy, prawidłowej emisji dźwięków, poprawia dykcję [...]; muzyka pomaga doświadczyć elementów mowy (akcent, rytm, rym) i pozwala ćwiczyć płynność języka [...]; muzyka pomaga w umiejętności czytania; realizacja prostych zjawisk związanych z rytmem muzycznym pomaga w zrozumieniu pojęć matematycznych” (Kołodziejski, 2015, s. 222). Autor akcentuje także korelację muzyki z innymi obszarami edukacyjnymi, m.in. z matematyką czy plastyką. Podkreśla, że „muzyka i matematyka wspomagają rozwój myślenia logicznego i abstrakcyjnego oraz rozwijają szacunek do porządku i dyscypliny, rozwijają systematyczność; muzyka wspomaga proces uczenia się matematyki w zakresie kształtowania pojęć liczbowych, czasu, kierunku, wyobrażenia figur i stosunków przestrzennych [...]” (s. 222). Muzyka i plastyka w opinii autora „dysponują wspólną płaszczyzną poszukiwania inspiracji do eksperymentowania materiały plastyczną i dźwiękową, rozwijają więc twórczy stosunek do świata i przestrzeni. Jego zdaniem „poprzez muzykę i plastykę następuje rozwój emocjonalny dzieci” (s. 223), a integracja treści z tych dwóch obszarów edukacyjnych „poprawia umiejętności komunikacyjne dzieci, współpracę, samodyscyplinę, koordynację wzrokowo-ruchową oraz umiejętność słuchania [...]” (s. 222–223).

M. Kołodziejski zauważa także, że „ruch z muzyką pełni rolę animatora pamięci muzycznej i niemuzycznej człowieka; ruch z muzyką pozwala na ekspresję dziecka obecną we wrażliwości na wysokość dźwięku, barwę, czas trwania oraz kierunek melodii; za pomocą ruchu człowiek wyraża swoje nastroje, uczucia i obrazy istniejące w wyobrażeniach [...]” (tamże).

Kamil Wilk podkreśla: „Gra na instrumentach — dzięki naturalnemu zaciekawieniu dźwiękiem uzyskanym za pośrednictwem instrumentu muzycznego — przyczynia się — podobnie, jak ma to miejsce w przypadku pozostałych form aktywności muzycznej — do szeroko rozumianego rozwoju dziecka — zarówno muzycznego, jak i ogólnego” (Wilk, 2015, s. 48–49). O korzyściach wy-

nikających z nauki gry na pianinie można przeczytać w wielu publikacjach (m.in. Bonna, 2005; Szubertowska, 2005), a także np. w artykule *Prawa od samego początku* Światowej Organizacji Wychowania Przedszkolnego OMEP2 oraz na różnych stronach internetowych3.

Należy stwierdzić, że edukacja muzyczna w różnych formach może być nie tylko istotnym stymulatorem ogólnej edukacji małego dziecka, ale także może mieć ważne znaczenie dla jego rozwoju zarówno emocjonalnego, społecznego, jak i poznawczego.

Część główna [jakiś tytuł?]

Zadania zawarte w podstawie programowej wychowania przedszkolnego, potwierdzające możliwość wprowadzania nauki gry na pianinie jako ważnego stymulatora wszechstronnego rozwoju dziecka, to m.in.: „wspieranie wielokierunkowej aktywności dziecka poprzez organizację warunków sprzyjających nabywaniu doświadczeń w fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym obszarze jego rozwoju” (pkt 1); „tworzenie sytuacji edukacyjnych budujących wrażliwość dziecka, w tym wrażliwość estetyczną, w odniesieniu do wielu sfer aktywności człowieka: mowy, zachowania, ruchu, środowiska, ubioru, muzyki, tańca, śpiewu, teatru, plastyki” (pkt 9).

Wyznacznikiem działań podejmowanych w przedszkolu są także wskazane osiągnięcia (z poszczególnych obszarów rozwojowych), które dziecko powinno zdobyć, kończąc edukację przedszkolną4. Na potrzeby artykułu zostały przeanalizowane tylko te zadania, do których realizacji mogą przyczynić się zajęcia z nauki gry na pianinie. Dotyczy to obszaru:

— fizycznego (dziecko „uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przyborami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne [...]” (pkt 5); „wykonuje podstawowe ćwiczenia kształtujące nawyk utrzymania prawidłowej postawy ciała” (pkt 8));

— emocjonalnego (dziecko „rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem” (pkt 1); „rozdziela emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie” (pkt 5));

— społecznego (dziecko „przejawia poczucie własnej wartości jako osoby, [...], nawiązuje relacje rówieśnicze” (pkt 1); „odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej [...] oraz innych grup,

² <https://omep.org.pl/w-krigu-edukacji-fortepianowej/>

³ <https://pianoforma.pl/zalety-grania-na-pianinie/>; <https://casiomusic.pl/porady/dlaczego-warto-zaczac-nauke-gry-na-pianinie/>

⁴ Podstawa programowa wychowania przedszkolnego (MEN, 2017).

np. grupy teatralnej [...]” (pkt 2); „posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem” (pkt 3); „używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania [...]” (pkt 4); „komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne [...]” (pkt 9)).

— poznawczego (dziecko „wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych [...]” (pkt 1); „rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć, odczytuje krótkie wyrazy utworzone z poznanych liter w formie napisów drukowanych dotyczące treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności” (pkt 4); „odpowiada na pytania [...]” (pkt 5); „eksperymentuje rytmem, głosem, dźwiękami i ruchem, rozwijając swoją wyobraźnię muzyczną; słucha, odtwarza i tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce i do muzyki, dostrzega zmiany charakteru muzyki, np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku oraz wyraża ją ruchem, reaguje na sygnały, muzykuje z użyciem instrumentów [...]”; śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe [...]; wyraża emocje i zjawiska pozamuzyczne różnymi środkami aktywności muzycznej; aktywnie słucha muzyki; wykonuje lub rozpoznaje melodie, piosenki i pieśni [...], w skupieniu słucha muzyki” (pkt 7); „[...] określa kierunki i miejsca na kartce papieru” (pkt 8); „określa kierunki i ustala położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżnia stronę lewą i prawą” (pkt 14); „przelicza elementy zbiorów w czasie zabawy, [...], ćwiczeń i wykonywania innych czynności, posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi, rozpoznaje cyfry oznaczające liczby od 0 do 10, eksperymentuje z tworzeniem kolejnych liczb, wykonuje dodawanie i odejmowanie w sytuacji użytkowej, liczy obiekty [...]” (pkt 15).

Działania w przedszkolu wyznaczają także kierunki realizacji polityki oświatowej państwa na dany rok szkolny⁵. Na potrzeby artykułu przytoczone zostały tylko te, w których zakres nauka gry na pianinie może wpisywać się jako alternatywa w ich realizacji. Są to: „Wychowanie zmierzające do osiągnięcia ludzkiej dojrzałości poprzez kształtowanie postaw ukierunkowanych na prawdę, dobro i piękno, uzdalniających do odpowiedzialnych decyzji” (pkt 1); „[...] Ochrona i wzmacnianie zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży”. „Działanie na rzecz szerszego udostępnienia kanonu i założeń edukacji klasycznej oraz sięgania do dziedzictwa cywilizacyjnego Europy [...]” (pkt 3).

⁵ Kierunki realizacji polityki oświatowej na rok szkolny 2022/2023, <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/podstawowe-kierunki-realizacji-polityki-oswiatowej-panstwa-w-roku-szkolnym-20222023>.

Należy podkreślić, iż na podstawie zaleceń podstawy programowej wychowania przedszkolnego, realizacji kierunków polityki oświatowej, zadań rocznego planu dydaktyczno-wychowawczego przedszkola oraz wieloletniej pracy zawodowej autorki⁶ za główny cel przedszkola należy uznać stworzenie odpowiednich warunków do wszechstronnego rozwoju dzieci.

Ważnymi elementami w stworzeniu warunków do całościowego rozwoju dziecka przez naukę gry na pianinie są m.in.: odpowiedni dobór programu, zasób wiedzy i umiejętności prowadzącego, instrument, metodyka, różnorodność ćwiczeń i zadań, wyposażenie pomieszczenia, czas, zaangażowanie prowadzącego, motywacja dziecka, środki dydaktyczne.

Istotne jest także postawienie sobie odpowiednich celów, które ukierunkowałyby pracę „o krok więcej” niż tylko realizacja oczekiwań rodziców zapisujących dziecko na zajęcia („chcę, aby dziecko nauczyło się gry na pianinie”). Warto spojrzeć na przestrzeń edukacyjną trochę szerzej. O tych celach pobocznych (ale jakże znaczących we wszechstronnym rozwoju dziecka) należy poinformować rodziców dzieci uczęszczających na zajęcia.

Odwołując się do doświadczenia zawodowego, uważam, że podczas zajęć z gry na pianinie dziecko ma możliwość rozwoju w poszczególnych obszarach określonych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego jako rozwojowe (poznawczo, fizycznie, emocjonalnie, społecznie) oraz w obszarach edukacyjnych (m.in. polonistycznym, muzycznym, matematycznym, sportowym, przyrodniczym, plastycznym).

Poniżej omówię, w jaki sposób treści zawarte w podręczniku do nauki gry na pianinie autorstwa Małgorzaty Biskupskiej i Davida Bruce’a pt. *Ja i pianino. 1a. Piosenki*, a także w innych publikacjach tych samych autorów (*Ja i pianino 1. Szkoła gry na pianinie dla najmłodszych*), mogą posłużyć jako źródło inspiracji do podejmowania działań na rzecz wszechstronnego rozwoju dziecka.

Edukacja polonistyczna

Dziecko nabywa wiedzę o sposobie zapisywania informacji o utworze. Ma możliwość poznania, w którym miejscu na stronie z zapisem nutowym jest informacja o autorze; kto skomponował melodię, a kto napisał słowa (*Życzenia*, s. 7); dowiaduje się, że są utwory, których autorzy nie są znani, i jaki wówczas stosuje się zapis (*Maszerują dzieci*, s. 8; *Śpiewaj*, s. 12; *Hej, tam pod lasem*, s. 17; *Był Duda*, s. 19; *Odejdź, Jasiu*, s. 20; *Kukułka*, s. 22; *Zajac*, s. 24; *Piosenkę zanućmy*,

⁶ Autorka posiadając wykształcenie m.in. pedagogiczne, muzyczne, taneczne; pełni funkcję kierownika do spraw nadzoru pedagogicznego w przedszkolach, a także prowadzi od wielu lat zajęcia dla dzieci, m.in. nauki gry na pianinie.

s. 27), a także tego, że są takie utwory, w których znany jest tylko autor słów (*Laura i Filon*, s. 10).

Treści książki stanowią także źródło rozmowy o utworze: kto jest autorem słów, a kto kompozytorem muzyki. Muzyka: F. *Chopin* (s. 7), możliwość odgadnięcia imienia, zapis nazwiska w języku francuskim, wymowa w języku polskim); słowa: S. *Witwicki*; także zapis F. *Karpiński* (s. 10) — poznanie skrótów zapisu imion.

Podczas nauki gry na pianinie dziecko poznaje różny zapis graficzny liter dużych drukowanych (zapis akordów); małych drukowanych, kursywa (autorzy), pogrubienie (tytuły), kursywa i pogrubienie razem (tytuły akompaniamentu).

W rozwoju mowy może pomóc dostrzeganie w tekście znaków interpunkcyjnych oraz zdań oznajmujących, pytających i wykrzyknikowych.

Ilustracje zamieszczone przy zapisach nutowych mogą być natomiast inspiracją do tworzenia opowiadania (nadawanie imion bohaterom, opowiadanie, co dzieje się na obrazku). Innym źródłem rozmowy z dzieckiem na temat zapisu utworu może być odwołanie do jego już wiedzy oraz doświadczenia (przykładowe pytania: Która ręka będzie grać? W jakim kluczu zapisane są nuty? Gdzie leżą nuty? Jakie są znaki chromatyczne?).

Dziecko ma możliwość uczenia się poprawnej wymowy, formułowania pytań i odpowiedzi, używania nowego słownictwa, ale również komunikowania m.in. tego, czego nie pamięta, czego nie wie, nie rozumie (np. znaku muzycznego), przez wskazanie palcem na dany znak graficzny zapisu nutowego.

Poznając utwór muzyczny z analizowanej książki, dziecko poznaje słownictwo staropolskie. Przykładem tego mogą być sformułowania: „Jam ci go nie wziął...” (s. 5); „Uśnij, że mi uśnij, siwe oczka stuśnij...” (s. 6); „Już miesiąc zeszedł, psy się uśpiły” (s. 10); „... cóżes za Hanisia [...] żeś mi nie podała rączki na konisia (s. 11); „poszło dziewczę po ziele ...” (s. 13); „Trzeba by się pani matki spytać, czy pozwoli przepióreczkę schwytać” (s. 16); „słoneczko w rannej krasie...” (s. 22); „babuleńka rodu bogatego” (s. 25); „grochovina” (s. 26); „cep w stodole z przetakiem” (s. 26).

Nowymi słowami z innego zakresu są m.in.: *bór, jawor* (s. 10); *przepióreczka, proso, nieboraczek boso* (s. 16); *zielenią pokrył się gaj* (s. 18); *dudy* (s. 19); *tańcowała z husarzami* (s. 21); *dajcie wtór* (s. 22); *pod miedzą* (s. 24); *lamentuje* (s. 24); *rozkoszny* (s. 25); *swady rady rady, mach ciach ciach* (s. 25); *pasternak, bania* (s. 26); *czarem melodii porywa nas* (s. 27).

Dziecko, poznając dany utwór, ma możliwość zapoznania się z nazwami regionów Polski: Podlasie (*Uśnijże mi*, s. 6); Śląsk (*Poszło dziewczę*, s. 13; *Tańcowała ryba z rakiem*, s. 26); region krakowski (*Koło mego ogródeczka*, s. 14); okolice Radomia (*Koziółteczek*, s. 25).

Wspomniane utwory mogą stać się także źródłem do poznania ludowości, folkloru poszczególnych regionów Polski.

Analizując wspólnie z dziećmi treści utworów (np. *tańcowała z husarzami*, s. 21; *tańcowała ryba z rakiem*, s. 26), można również poszukiwać odpowiedzi na pytania: Co to jest taniec? Jak tańczymy? Co to jest muzyka? Skąd jest muzyka? Od kiedy jest muzyka? (zob. Koszyła, 2015, s. 159).

Edukacja muzyczna

Dziecko, ucząc się gry na pianinie z analizowanej książki, poznaje znaki i pojęcia muzyczne, m.in. zapoznaje się z terminami: *pięciolinia* (jak jest liczona — od dołu do góry; gdzie są umieszczone nuty — na liniach, między liniami na polach); *klucz wiolinowy*, *klucz basowy* (gdzie jest i kiedy go używamy); *takt*; *metrum*, *miara*; zapis metrum; metrum 4/4; 3/4/ 2/4 ; *palcowanie*; zapis nut na pięciolinii; zapis nut na pięciolinii w taktach; znak zakończenia utworu; muzyczny alfabet; przenoszenie wzrokiem zapisanej nuty na klawiaturę i zagranie; wartości nut (cała nuta, półnuta, ćwierćnuta, ósemka, półnuta z kropką) oraz pauzy (całonutowa, półnutowa, ćwierćnutowa, ósemkowa); zapis literowy nut w kluczu wiolinowym *C, D, E, F, G, A, H, C2*, a także wyższe, oraz zapis literowy nut w kluczu basowym *F, G, A, H, C* oraz niższe. Podczas lekcji przy pianinie dziecko uczy się: nazw solmizacyjnych *do, re, mi, fa, sol, la, si*; znaku powtórzenia (repetycji); co to jest akompaniament; dwudźwięk, przedtakt, akcent. Ważnym elementem jest także poznanie znaczenia zapisów: *forte*, *fortissimo*, *pianissimo*, *piano*, *mezzoforte*, *mezzopiano* i ich obowiązujących skrótów, ale również pojęć i znaków graficznych *crescendo*, *decrescendo*, *diminuendo*, *staccato* czy *D.C. al FINE*.

Temat melodii, wariacje, znaki chromatyczne przykluczowe (krzyżyk, bemol, kasownik) oraz przygodowe (krzyżyk, bemol, kasownik) zapis znaków oraz nazwa nuty z tym znakiem, 8^{— — —} — to również treści muzyczne, które dzieci uczą się podczas lekcji gry na pianinie.

Inną istotną kategorią wiedzy, którą mogą dzieci nabyć, są określenia rodzaju melodii (informacje zapisane przy utworach): popularna, bez podania regionu powstania/spiewania (*Lato*, s. 9; *Chodzi lisek*, s. 15; *Jabłonie*, s. 18; *Małgorzatka*, s. 21; *Chciało się Zosi jagódek*, s. 23), ludowa bez podania regionu (*A ty, ptaszku*, s. 4; *Od krzaczka*, s. 5; *Haniś*, s. 11; *Przepióreczka*, s. 16), ludowa z określeniem regionu (*Uśnijże mi*, s. 6; *Poszło dziewczę*, s. 13; *Koło mego ogródeczka*, s. 14; *Koziołeczek*, s. 25; *Tańcowała ryba z rakiem*, s. 26). Czytając lub słuchając utworu muzycznego „Był Duda maruda, miał dudy, miał, ale te dudy nie były Dudy, bo ten Duda od innego Dudy te dudy miał, Duda miał, dudy miał” (s. 19), dziecko rozwija logiczne myślenie oraz poznaje zasady pisowni wielkiej litery w nazwiskach.

Edukacja matematyczna

Zadania z tego obszaru edukacji możemy realizować przez: zapis graficzny cyfr/liczb; przeliczanie nut; rytmiczność; przeliczanie taktów; określenie liczby wskazanego taktu (s. 13, 14, 15 i in.); opis przestrzeni — na której linii, na którym polu/między liniami zapisana jest nuta; rozliczenia: 2 ósemki = 1 ćwierćnuta (i inne zadania matematyczne tego typu); wartość kropki obok nuty.

Edukacja sportowa

Dziecko poznaje prawidłową postawę podczas siedzenia; wykonuje ćwiczenia rytmiczne; ruchem przedstawia sposoby wykonania zapisu: staccato, legato; ćwiczy motorykę małą i dużą przez rytmiczny marsz, bieg, przeskoki, podskoki, klaśnięcia, zgodne ze wskazanym rytmem utworu; rozluźnianie i napinanie dużych i małych grup mięśniowych; rytmizuje gestem i ruchem tekst piosenek.

Edukacja społeczna

Nauka gry na pianinie daje dziecku możliwość nabycia nawyku dbania o estetykę i czystość zarówno osobistą (czyste ręce, a szczególnie obcięte, zadbane paznokcie (s. 2)), jak i używanej książki i przyborów potrzebnych do rozwiązywania zadań.

Umiejętności w zakresie rozwoju społecznego dziecko uczy się także przez wspólny śpiew i wspólne muzykowanie z nauczycielem oraz rówieśnikami. W tekstach utworów możemy odnaleźć wzmianki (słowa, zwroty, ilustracje), które również mogą świadczyć o muzyce jako istotnym elemencie prawidłowego funkcjonowania społecznego oraz poszanowania przyrody. Są to: ilustracja, na której człowiek, pies, kot siedzą obok siebie i wykonują razem utwór (s. 12), podobnie ryba i rak (s. 26); widać też kołyskę z dzieckiem i śpiewającego ptaka (s. 6).

Wspólne muzykowanie może przyczyniać się do rozwoju komunikacji werbalnej i niewerbalnej z nauczycielem, a także umiejętności słuchania, gdy gra nauczyciel oraz gdy grają razem.

Przez pracę z książką dziecko ma możliwość zapoznania się i nabycia umiejętności zapisu informacji o sobie: „książka należy do ...”, „dyplom otrzymuje...” (odmiana imienia i nazwiska); zapisu adresu, a także dokonania samooceny swojej wiedzy i umiejętności bądź też we współpracy z nauczycielem (jest miejsca na zapis oceny).

Analizując z dzieckiem poszczególne zadania muzyczne, kierujemy jego rozwojem intrapersonalnym (co wiem, a czego jeszcze nie wiem; co potrafię, a czego nie potrafię).

Dziecko uczy się także przedstawiania się, postawy i zachowania podczas prezentacji swoich umiejętności podczas występów.

Edukacja plastyczna

Dodatkowych atutem książki — a tym samym inspiracją do pracy nauczyciela z dzieckiem — są obrazki do kolorowania, np. symbole regionalne (wianek, s. 5, 6), elementy przyrodnicze (s. 4, 14, 15, 21, 22, s. 25, 26); instrumenty (s. 19); wzór do rysowania ruchu w ilustracji (s. 4, 8). W książce są także obrazki humorystyczne, przedstawiające m.in. emocje (smutek, s. 11; radość: s. 8, 9; radość podczas śpiewu s. 12), a także inne stany (s. 14, 15, 19, 20, 21, 22, 25, 26). Chociaż ilustracje są z założenia dopełnieniem całości, to jednak mogą być również przedmiotem innych zadań plastycznych. Dziecko może np. dorysować według własnego uznania inne elementy przedstawiające treść utworu, zaprojektować własny rysunek bohaterów czy też ciąg dalszy historii opowiedzianej w piosence.

Dbając o wszechstronny rozwój dziecka przez naukę gry na pianinie, należy pamiętać o podjęciu współpracy z jego rodzicami. Mogą temu posłużyć (oprócz tradycyjnych form współpracy): zapis daty, przebiegu nauki w danym dniu; wskazanie ćwiczeń dodatkowych, a także zaproponowanie wspólnego z rodzicami rozwiązania zadań (m.in. krzyżówek) zamieszczonych w książce. Jest to wspaniała okazja do utrwalenia i powtórzenia materiału.

Inną sugestią może być propozycja wykonania prac plastycznych płaskich czy przestrzennych o tematyce muzycznej dowolną techniką.

Nowym wyzwaniem dla nauczyciela, a tym samym nowymi treściami dla dziecka, mogą stać się zapisy akordów nad linią melodyczną utworów. Można upatrywać to jako dodatkowe pole działań dla nauczyciela gry na pianinie.

Te zadania, propozycje i wiele innych, które pojawiają się spontanicznie, mogą przyczynić się do rozwijania mocnych i niwelowania tzw. słabych stron dziecka, a tam samym mieć istotne znaczenie dla jego wszechstronnego rozwoju w czasie edukacji elementarnej.

Potwierdzeniem popularności lekcji przy pianinie wśród dzieci i rodziców może być oferta domów kultury czy też prywatnych firm świadczących taką usługę⁷.

⁷ <https://cudownedziecko.pl/dlaczego-warto-aby-twoje-dziecko-uczyllo-sie-grac-na-instrumencie/> (dostęp: 24.03.2023). <https://wrolimamy.pl/nauka-gry-na-pianinie-kiedy-zapisac-dziecko/> (dostęp: 24.03.2023). <https://slomiany-zapal.pl/2022/12/20/gra-na-pianinie-kiedy-zaczac-i-dlaczego-warto/> (dostęp 24 III 2023).

Uzupełnieniem tych rozważań może być fragment wypowiedzi nauczyciela grupy przedszkolnej, w której dzieci uczą się gry na pianinie, a także kierownika do spraw nadzoru pedagogicznego w przedszkolu, w którym jest skierowana do dzieci taka oferta edukacyjna.

Wypowiedź nauczyciela

Rozwój dziecka w każdym okresie jest bardzo ważny, a najbardziej w wieku przedszkolnym. W tym okresie następują liczne zmiany, nabywanie nowych umiejętności, które są potrzebne w kolejnych etapach życia. Dlatego ważne jest zapisanie dziecka na dodatkowe zajęcia, które nie tylko są przez niego lubiane, ale także mogą przyczynić się do jego rozwoju. Z uczęszczania dziecka na zajęcia dodatkowe płynie mnóstwo korzyści. W dzisiejszych czasach w przedszkolach jest bardzo rozbudowana gama zajęć dodatkowych — od ruchowych po muzyczne. Wśród nich znajdują się zajęcia z gry na pianinie.

Nauka gry na instrumencie przynosi dziecku wiele korzyści, rozwija jego inteligencję i pracę mózgu. Uczy systematyczności, dyscypliny, skupienia uwagi. Oprócz tego dzieci uczęszczające na lekcje gry na pianinie mają wykształcony słuch i poczucie rytmu, co daje się zauważyć podczas zajęć muzycznych. Z łatwością przychodzi im nauka piosenek i układów tanecznych, są bardzo chętne do występowania przed publicznością. Ponadto wykazują dużą wiedzę na temat muzyki, instrumentów albo wybitnych kompozytorów czy nawet samych pojęć związanych z muzyką. Ćwiczą dodatkowo motorykę małą przez rozwijanie mięśni palców, czego dobrym przykładem jest brak trudności podczas wykonywania prac manualnych albo plastycznych, takich jak wycinanie czy składanie. Są skupione i skoncentrowane na wykonywaniu poszczególnych zadań, czyniąc to bardzo dokładnie. Plusem jest rozwinięta koordynacja ruchowa, bardzo ważna dla rozwoju dziecka, a właśnie ją wyrabia gra na pianinie. Gra wzbudza ciekawość dzieci. Dziecko w wieku przedszkolnym jest bardzo nastawione na nowe zadania, otwarte i ciekawe wszystkiego, co dookoła niego się dzieje. Przedszkolaki uczęszczające na takie zajęcia po powrocie z nich z ogromną fascynacją opowiadały, pokazywały nawet na zabawkowym pianinie swoim koleżankom i kolegom, czego nauczyły się na zajęciach. Dużym zainteresowaniem cieszyło się także wykonywanie ćwiczeń w książce, które miały być przeznaczone jako zadanie domowe, zaś dzieci same wykonywały je po południu w przedszkolu, wzbudzając zainteresowanie innych dzieci.

Nauka gry na pianinie daje dziecku możliwość rozwoju w różnych zakresach edukacyjnych, głównie w obszarze społecznym. Dziecko nawiązuje kontakt z rówieśnikami, może pokazać swoje umiejętności. Świetnym przykładem na to była zabawa w lekcję gry na pianinie organizowana w przedszkolu przez dzieci w wolnym czasie, polegająca na uczeniu bądź pokazywaniu swoim rówieśnikom, czego nowego samo nauczyło się na zajęciach. W zabawie tej dzieci uczęszczające na lekcję występowały w roli nauczyciela, a reszta odgrywała uczniów. Na użytek zabawy dzieci potrafiły same zbudować pianino z klocków i na nim grać. Innym aspektem, który pojawił się na zajęciach, była edukacja regionalna. Dziecko zapoznawało się z gwarą, tańcami czy piosenkami ludowymi, co przynosiło lepszy efekt niż zajęcia dydaktyczno-wychowawcze. Gra na pianinie i uczęszczanie na zajęcia ma także powiązanie z edukacją historyczną, która obok regionalnej jest ważna dla dziecka w wieku przedszkolnym. Dziecko może w ten sposób poszerzyć swoją wiedzę na temat sławnych kompozytorów, dowiedzieć się, czym zażyły, w jakim okresie historycznym tworzyli i do czego nawiązywały ich utwory. Taki zasób wiedzy dotyczącej edukacji regionalnej czy historycznej pomaga dziecku podczas zajęć dydak-

tyczno-wychowawczych z tematów związanych z kulturą regionalną czy historią. Bardzo częstym motywem u dzieci uczęszczających na zajęcia muzyczne było pojawianie się znaków muzycznych podczas rysowania. Często także dało się zauważyć w rysunkach tych dzieci pianino i małego pianistę.

Podsumowując: gra na pianinie nie kończyła się wraz z końcem zajęć, ale była kontynuowana przez dzieci w wolnym czasie w przedszkolu na różne sposoby. Świadczy o tym głównie chęć pochwalenia się, bycia docenionym przez osoby dorosłe bądź rówieśników. Dzieci uczęszczające na zajęcia z gry na pianinie lepiej odnajdywały się w zadaniach pochodzących z różnych form edukacji, swoje zainteresowanie grą i tym, czego się nauczyły, okazywały z chęcią innym dzieciom. Uczęszczanie dzieci na zajęcia dodatkowe jest jedną z najlepszych opcji. Po pierwsze, chodzą na nie, bo je lubią, po drugie, ma to ogromne znaczenie dla ich dalszego rozwoju i postawy.

Wypowiedź osoby nadzorującej pracę pedagogiczną w przedszkolu

Dziecko ma możliwość rozwoju w różnych obszarach, m.in. poznawczym, emocjonalnym, społecznym. Poznaje nowe słownictwo, gwary, regiony Polski, wymowę, dzielenie na sylaby, czytanie tekstu piosenek pod nutami, pisownię dużych i małych liter drukowanych. Podczas tych zajęć dziecko może dokonywać obliczeń matematycznych, np. przeliczania nut oraz określania metrum i tempa. Uczestnicząc w takich zajęciach, nabywa umiejętności prawidłowej postawy siedzącej, rozwija motorykę małą i dużą przez różne ćwiczenia rytmiczne. Ćwiczy śpiew do granej przez siebie melodii. Nabywa umiejętności współpracy przez wspólne muzykowanie i śpiew. Zdobywa wiedzę muzyczną, która też staje się tematem rozmów z rówieśnikami i dorosłymi. Muzyka może sprzyjać uatrakcyjnianiu i rozwijaniu wielu umiejętności, motywuje do różnych aktywności, dostarcza wiedzy z różnych obszarów. Nowe spojrzenie na zajęcia muzyczne (naukę gry przy pianinie) może stać się zarówno formą pozyskiwania nowych umiejętności, jak i inspiracją dla nauczyciela do tworzenia nowego zestawu zadań i zabaw z poszczególnych obszarów edukacji.

Znając zakres umiejętności, jakie dziecko powinno opanować przed rozpoczęciem edukacji szkolnej, każdy kreatywny nauczyciel powinien stworzyć sytuacje, które mogą przyczynić się do wszechstronnego rozwoju dziecka. Edukacja małego dziecka powinna być procesem holistycznym, łączyć treści z różnych obszarów. Wiedza, umiejętności i doświadczenie zawodowe nauczycieli powinny przyczyniać się do budowania warunków dla wszechstronnego rozwoju dziecka edukacji elementarnej.

Wypowiedzi te świadczyć mogą o ważności nauki gry na pianinie dla wszechstronnego rozwoju małego dziecka. Zajęcia takie można nazwać muzyczną drogą poznawania i doświadczania otaczającego świata przez dziecko.

Na podstawie literatury z zakresu wychowania muzycznego (m.in. Lipska, Przychodzińska 1991; Wojtuń-Sikora 2008; Ławrowska 2015; Przychodzińska 2015) należy stwierdzić, że muzyka pełni istotną rolę w rozwoju dziecka, a zadaniem nauczyciela powinno być ciągłe poszukiwanie nowych form i środków wydobywania jej walorów edukacyjnych. Dostrzeganie zainteresowania dziecka dźwiękiem, jego tworzeniem, odkrywaniem, a także czerpanie z tego radości, może stać się bazą działania, a dla pedagoga inspiracją do innych zajęć, np. nauki gry na pianinie.

Podsumowanie

Doceniając wagę wspólnego odtwarzania i tworzenia muzyki, kreatywny nauczyciel powinien łączyć treści z różnych obszarów edukacyjnych z muzyką. Realizacja bogatych treści edukacyjnych podczas zajęć przy pianinie powinna być spójna z zadaniami określonymi w podstawie programowej wychowania przedszkolnego. Wpisują się te zajęcia w osiąganie zamierzonych celów dydaktyczno-wychowawczych, a tym samym mają swój istotny udział we wszechstronnym rozwoju dzieci. Należy podkreślić, że organizacja, aranżacja, a także sama realizacja zajęć przy pianinie powinna być dostosowana do możliwości psychicznych i fizycznych dziecka w wieku przedszkolnym.

Projektowanie działań edukacyjnych wymaga od nauczyciela kreatywności — twórczości, znajomości możliwości i potrzeb psychicznych oraz fizycznych dziecka, a także wymogów zawartych w dokumentach regulujących pracę przedszkoli. Ważnym zadaniem nauczyciela jest „organizowanie takich sytuacji, które pozwolą dzieciom w sposób swobodny i nieskrępowany dzielić się pomysłami, ulepszać je, proponować różnorodne, nietypowe rozwiązania (Sufa, Janas, 2018, s. 91). Innowacyjna szkoła przygotowująca do twórczego, zaradnego, innowacyjnego i przedsiębiorczego myślenia oraz działania powinna w różny sposób i w rozmaitych sytuacjach rozwijać ciekawość poznawczą wychowanków, ich zainteresowania, uzdolnienia i talenty jako istotny i cenny kapitał ludzki (Sawiński 2015, s.137).

Dostrzegajmy, organizujmy, twórzmy takie środowiska pracy dydaktyczno-wychowawczej w przedszkolu, w których dzieci będą miały możliwość wszechstronnego rozwoju.

Jako nauczyciele pierwszego szczebla edukacji bądźmy otwarci, pomysłowi i kreatywni w poszukiwaniu i realizowaniu różnorodnych działań oraz przedsięwzięć, a także w organizowaniu sytuacji, które przyczynią się do rozwoju dziecka w każdej sferze.

Jak dodaje Mirosław Kisiel, „[...] wykorzystanie gry na dostępnym instrumentarium jest jakby naturalnym przedłużeniem atawistycznej fascynacji zjawiskami dźwiękowymi — stanowi jej następstwo, jest dla dziecka bliskie jak zabawa i ruch. Radość, jaką sprawia najmłodszym bezpośredni kontakt z wydobywanym za sprawą własnego działania dźwiękiem, decyduje o wyjątkowej atrakcyjności tej formy aktywności muzycznej” (Kisiel, 2013, s. 20; za: Wilk, 2015, s. 48). Dlatego uważam, że nauka gry na pianinie, może mieć kontekst wielowymiarowy, tak szczególnie znaczący w rozwoju małego dziecka.

Pianino postawione w sali zabaw może stać się inspiracją dla dzieci do podejmowania różnych aktywności i działań w wielu obszarach. W niniejszym tekście przedstawiono jedynie przykładowe propozycje zadań, które mogą być realizacją treści nauki gry na pianinie.

Bibliografia

- Biskupska, M., Bruce, D. (oprac.) (2002). *Ja i pianino*. 1. *Szkoła gry na pianinie dla najmłodszych*. II. K. Shannon. Podkowa Leśna: Crescendo.
- Biskupska, M., Bruce, D. (oprac.) (2002). *Ja i pianino*. 1a: *Piosenki*. II. K. Shannon. Podkowa Leśna: Crescendo.
- Bonna, B. (2005). *Muzyka w procesie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży*. M. Plopa (red.), *Człowiek u progu trzeciego tysiąclecia. Zagrożenia i wyzwania*. T. 1. Elbląg–Kraków: Wyd. Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej–Impuls. [brak stron]
- Kisiel, M. (2013). *Wielorakie przestrzenie muzyki w edukacji i wychowaniu dziecka w młodszym wieku szkolnym*. Katowice: Wyd. UŚ.
- Kołodziejki, M. (2015). *Koncepcja oceniania osiągnięć muzycznych uczniów w edukacji początkowej dziecka*. W: M. Kołodziejki, B. Pazur (red.), *Wybrane zagadnienia z teorii i metodyki wczesniej edukacji muzycznej w przedszkolu i klasach początkowych szkoły podstawowej*. Lublin: Wyd. Muzyczne „Polihymnia”.
- Kołodziejki, M. (red.) (2016). *Transgresja w edukacji. Twórcza edukacja i edukacja do twórczości*. Pułtusk: Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztora.
- Koszyła, B. (2019). *Elementy edukacji muzycznej w pracy twórczego nauczyciela z małym dzieckiem*. W: B. A. Orłowska, B. M. Uchto-Żywica, K. Prętka (red.), *Wybrane obszary wychowania muzycznego i edukacji dziecka w ujęciu historycznym*. Gorzów Wielkopolski: Akademia im. Jakuba z Paradyża.
- Lipska, E., Przychodzińska, M. (1991). *Muzyka w nauczaniu początkowym. Metodyka*. Warszawa: WSiP.
- Ławrowska, R. (2015). *Polskie Wydawnictwo Muzyczne dla dzieci. Zaciekawić muzyką najmłodszych*. „Wychowanie Muzyczne w Szkole”, nr 5.
- Majzner, R. (2015). *Piosenka jako forma aktywności wokalnno-muzycznej małego dziecka*. W: M. Kołodziejki, B. Pazur (red.), *Wybrane zagadnienia z teorii i metodyki wczesniej edukacji muzycznej w przedszkolu i klasach początkowych szkoły podstawowej*. Lublin: Wyd. Muzyczne „Polihymnia”.
- Przychodzińska, M. (2015). *Obszary edukacji muzycznej. Aktywność — wiedza — przeżycie — rozumienie*. „Wychowanie Muzyczne w Szkole”, nr 5.
- Sawiński, J. P. (2015). *Jak zwiększyć skuteczność szkolnej edukacji. Poradnik dla nauczycieli i edukatorów*. Cz. 1. Warszawa: Difin.
- Sufa, B., Janas, M. (2018). *Od kreatywności do przedsiębiorczości, czyli o twórczym przygotowaniu uczniów w młodszym wieku szkolnym do przedsiębiorczych działań w życiu dorosłym*, „Biblioteka Współczesnej Myśli Pedagogicznej”, 2018, 7, s. 83–96.
- Szokolak, A. (2011). *Kompetencje pedagogiczne nauczycieli wczesniej edukacji — relacja z badań własnych*. W: J. Bonar (red.), *Nauczyciel wczesniej edukacji w badaniach i praktyce edukacyjnej*. Łódź: Wyd. UŁ.
- Szubertowska, E. (2005). *Wychowanie przez kontakt z muzyką — refleksje pedagogiczne*. W: M. Plopa (red.), *Człowiek u progu trzeciego tysiąclecia. Zagrożenia i wyzwania*. T. 1. Elbląg–Kraków: Wyd. Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej–Impuls.
- Wilk, K. (2015). *Gra na instrumentach muzycznych w wielostronnym rozwoju dziecka w przedszkolu i klasach I–III*. W: M. Kołodziejki, B. Pazur (red.), *Wybrane zagadnienia z teorii i metodyki wczesniej edukacji muzycznej w przedszkolu i klasach początkowych szkoły podstawowej*. Lublin: Wyd. Muzyczne „Polihymnia”.
- Wojtuń-Sikora, B. (2008). *Znaczenie tańca i form muzyczno-ruchowych w psychofizycznym rozwoju dzieci i młodzieży*. „Zeszyty Nauczycielskie”, nr 6.

Dokumenty

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 lutego 2017 r. DzU, 2017, poz. 356.

Netografia

<https://casiomusic.pl/porady/dlaczego-warto-zaczac-nauke-gry-na-pianinie/> (dostęp 26 III 2023).

<https://cudownedziecko.pl/dlaczego-warto-aby-twoje-dziecko-uczylo-sie-grac-na-instrumentcie/> (dostęp 24 III 2023).

<https://dziennikustaw.gov.pl/D2017000035601.pdf> (dostęp 24 III 2023).

<https://omep.org.pl/w-krgu-edukacji-fortepianowej/> (dostęp 25 III 2023).

<https://pianoforma.pl/zalety-grania-na-pianinie/> (dostęp 26 III 2023).

<https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/336/muzyka%20w%20procesie%20wszechstronnego%20rozwoju.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (dostęp 26 III 2023).

<https://slomiany-zapal.pl/2022/12/20/gra-na-pianinie-kiedy-zaczac-i-dlaczego-warto/> (dostęp 24 III 2023).

<https://wrolimamy.pl/nauka-gry-na-pianinie-kiedy-zapisac-dziecko/> (dostęp 24 III 2023).

<https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/podstawowe-kierunki-realizacji-polityki-oswiatowej-panstwa-w-roku-szkolnym-20222023> (dostęp 24 III 2023).

Materiały archiwalne: swobodne wypowiedzi zapisane w formie notatek.